

Opponensi vélemény Nyerki Emil: Karcsú-e a magyar lean? című PhD értekezéséről

(Értékek megváltozása, korszerű termelés- és minőségmenedzsment eszközök alkalmazása a magyar középvállalatoknál és az 1.000 főnél kevesebb munkavállalót foglalkoztató nagyvállalatoknál)

Egy értekezés témájának megválasztásánál általában kétirányú indítatásról beszélhetünk: elméleti, illetve gyakorlati-tapasztalati. Az adott esetben nagyon szerencsésen ez utóbbival találkozhattunk. A dolgozat szerzője a gyakorlatban szembesült az un. „jó” szállító és a „problémás” szállító esetekkel, illetve ezeknek a versenyképességre gyakorolt hatásaival. Az érdeklődés felkeltődése után logikusan következett a kérdésfelvetés, majd az un. magyarázó tényezők keresése és vizsgálata.

1. A kutatási terület behatárolása

A szerző jól oldotta meg ezt az egyébként nem egyszerű feladatot:

- nevezetesen milyen fő kérdésekre kell keresni a választ,
- illetve milyen tényezőket és területeket kell vizsgálatba vonni (kutatási modell).

Ez utóbbival kapcsolatban megjegyezném, hogy a modell ok-okozati kapcsolatrendszerét logikusnak, megalapozottnak vélem. Ugyanakkor, mint arra a szerző is rámutat, a vázolt „okozat” kialakulásában további okok is közrejátszhatnak, amelyek nem képezik a vizsgálat tárgyát (technológiai változások, gazdasági helyzet). Abban az esetben, ha a különféle módszereket és technikákat nem a mindenkor divat szerint választjuk meg, hanem az alaptevékenység (termelés, szolgáltatás) technikai-technológiai fejlettségi színvonalához igazítjuk, akkor az abban rejlő lehetőségek minél jobb kihasználását (teljesítmény, versenyképesség) tartjuk szem előtt. Olyan helyzetben ugyanis, ha az alkalmazott módszerek alulfejlettek (korszerűtlenek) az alaptevékenység technikai-technológiai bázisához képest, szervezési rés (management gap) keletkezik. A miértre adandó válasz gyökerei valójában itt keresendők. A dolgozat szerzője lényegét tekintve az un. rések okait vizsgálja, de erre az összefüggésre nem kellően reflektálva. A témakörben végzendő további vizsgálatait során ezt az összefüggést a szerző szíves figyelmébe ajánlom.

2. Kutatási kérdések, hipotézisek, kutatási modell

A dolgozat szerzője az általa behatárolt kutatási területre vonatkozóan világosan megfogalmazott kutatási kérdésekkel és hipotézisekkel operál. Lényegre törő és megalapozott a három fő terület megfogalmazása:

- tulajdonosi kérdések, mint magyarázó tényezők,
- a volt szocialista vállalatok, illetve napjaink versenyző vállalatai által alkalmazott prioritások és módszerek,
- a rendszerváltás előtti állami vállalatokban szocializálódott dolgozók beállítódottsága (munkakultúrája).

A szerző által megfogalmazott kutatási kérdésekhez szervesen illeszkednek azok a hipotézisek is, amelyek a további vizsgálatok vezérfonalát jelentik.

A kutatás gondolati modellje (ok-okozati modell) az un. korszerű módszerek használatára fókuszálva keresi a választ a három fő magyarázó tényezőben:

- a vállalat történetében rejlő okok,
- a tulajdonosi háttér által támasztott elvárások,
- a szervezet jelenlegi működési módja.

Alapvetően egyet lehet érteni a szerzővel, miszerint az említett három tényező határozza meg az adott szervezetre jellemző igényszintet és a megvalósításhoz hozzárendelt erőforrás mennyiséget, amely a korszerű módszerek bevezetését és használatát lehetővé teszi.

Lényegesnek tartom a szerző azon meglátását és megállapítását, hogy a vállalat által vallott értékek és a mindennapi működést alapvetően meghatározzák, így a módszer használatnál „magasabb rendű” tényezők (ld. kultúra szerepe). Ugyanakkor sajnálom, hogy a dolgozatban nem kapott nagyobb szerepet a kultúra, amely a módszerek befogadását is meghatározhatja. (Hard és soft tényezők kapcsolata.) Az értekezés struktúráját, az egyes szerkezeti elemek logikai kapcsolatát példaszerűen interpretálja a szerző a dolgozat 1. számú ábráján.

3. A kutatási téma szakirodalmi megalapozása

A dolgozat szerzője gyakorlati ismeretekkel és tapasztalatokkal rendelkezvén, avatott kézzel nyúlt a szakirodalmi források szelektálásához és feldolgozásához. Az un. lean management és a minőségirányítási rendszerek a témakör elméleti-módszertani szintetizálását adják a lényegi összefüggésekre fókuszálva. Tartalmas, élményszerű a rendszerváltáshoz kapcsolható

feldolgozás a hazai vállalatok működését, céljait és értékrendjét illetően. (A fiatal hallgatóság számára tananyag kiegészítésül is szolgálhatna.)

Összességében a kutatási téma szakirodalmi feldolgozása széleskörű, mértékadó bázisra épül. A témakör elméleti-módszertani megalapozását és háttérét korrekt módon oldotta meg a szerző.

4. Empirikus kutatás

Minden kutató számára az empirikus kutatás jelenti az igazi kihívást, legalábbis a társadalomtudományi területeken. A dolgozat szerzője ezt az akadályt is sikeresen teljesítette. Jól hasznosította az e témakörbeni módszertani ajánlásokat a kérdőívek szerkesztését, valamint azok feldolgozását illetően.

Kritikus pontként jelentkezik a reprezentativitás kérdése. Az adott körülményekre tekintettel a dolgozat szerzője ezt is elfogadható módon oldotta meg. Jól kezelte az olyan külső tényezők hatását, amelyek bizonytalanok, gyakran a kutatótól is függetlenek.

Összességében a kvantitatív kutatás folyamatát, módszertanát, a hipotézisek statisztikai értékelését korrektnek és megalapozottnak vélem. A jelölt (az adott körülményekre tekintettel) tiszteletre méltó munkát végzett a témakör vizsgálata során. Külön kiemelem a vállalatok működési módja alapján létrehozott klaszterek szerinti vizsgálatot, illetve a kutatási modell bővítése során a „vállalat működési típusa” magyarázó változó további differenciálását.

Jelentős pozitívumként említhető meg a témakör vizsgálatának kvalitatív módszerekkel történő kiegészítése, amely olyan ismeretek (információk) birtokába juttatta a dolgozat szerzőjét, amelyek további mélyebb megalapozását adták hipotézisei igazolásának. Ezáltal az un. „magyarázat” és „megértés” orientált vizsgálat szintézisének is jó példáját szolgáltatta a szerző. A továbbiakra vonatkozóan ajánlanám az un. interpretatív megközelítéssel történő mélyebb vizsgálatokat az adott témakörben.

5. A kutatási eredmények értékelése

A dolgozat szerzője kutatási eredményeinek tézisszerű megfogalmazását, valamint újszerű eredményeinek összegzését elfogadom.

Külön kiemelem a következőket:

- a korszerű módszerek un. „kirakati” használatának csak költségei vannak, hozzáadott értéke minimális, a módszer filozófiájával ellentétes hatást vált ki;
- az un. „emberközpontú” deklarált filozófia és a szociális értékek gyakorlati háttérbe szorulása közötti ellentmondás dilemmája (a vallott és a követett értékek összhangja);
- a vállalatok módszerhasználat- és ismeret alapján klaszterekbe történő besorolására alkalmas mátrix, szervezeti önvizsgálatra történő hasznosítási lehetőségét.

A további lehetséges kutatási irányokra vonatkozóan, a szerző által megfogalmazottakhoz kapcsolódva ajánlanám, az un. hard és a soft megközelítések együttes figyelembevételét. Egyfelől, minden módszernek lehetnek un. hard, kultúrától függetleníthető technikai-módszertani részei. Másfelől un. soft az adott kultúrával összefüggésbe hozható részei. Gyakran ez utóbbi nem kellő hangsúlya jelentheti az alkalmazási kudarcot. A kérdéses módszert nem fogadja be az adott szervezet (ld. a szervátültetés esete). Tipikus változásmenedzsment probléma adódhat, amit kezelni, pontosabban megelőzni célszerű.

Összefoglalva

Nyerki Emil PhD értekezését nyilvános vitára bocsátásra, majd elfogadásra ajánlom. Időszerű témát, korszerű kutatási módszerekkel, széleskörű szakirodalmi forrásokra és empirikus vizsgálatokra támaszkodva, világosan megfogalmazott kutatási modell alapján, a gyakorlatban is jól hasznosítható következtetéseket és ajánlásokat megfogalmazva, tartalmi és formai szempontból egyaránt igényesen dolgozott fel.

Pécs, 2014. október 14.

Dr. Szűcs Pál
egyetemi docens, CSc